Educația ca valoare și fundament al consilierii adolescenților și familiei acestora în instituția de învățământ

Zinaida MICLEUȘANU*

Abstract: *Education as the value and foundation of the adolescents and their family consultation in the educational institute.* Family education and the training of younger generations, through family counseling within the school, are valuable and become an indispensable necessity in the process of strengthening and harmonizing family relationships. Thus, the school has a new function, the remediation and support of the family, the realization of effective family education, adjustment to the problems and demands of the social integration of the young generation. This objective aims at supporting and counseling not only the student but also the family within the educational institution. Collaboration of educational agents through the counseling of the pupil and his / her family is a current priority aimed at making the best possible use of the family to optimize the child's education and to strengthen family relationships. Children's education includes not only their training, but also their counseling to learn effectively and sustainably, thus providing conditions conducive to the harmonious formation and development of personality.

Keywords: *family, adolescence, family education, counseling, children's education.*

Educația familială, cât și instruirea tinerii generații, realizate prin intermediul consilierii familiei în cadrul școlar, constituie o valoare și devine o necesitate indispensabilă în procesul fortificării

---

* Lect univ. dr., Facultatea de Psihologie și Asistență Socială, Universitatea de Studii Europene din Republica Moldova.

și armonizării relațiilor familiale. Astfel școala în ultimele decenii s-a văzut nevoită să actualizeze mult mai insistent și calitativ funcția de remediere, dezvoltare și susținere a familiei, să revadă conținutul, formele și metodele de cultivare a competențelor parentale, activizând colaborarea și parteneriatul educațional elevi – cadre didactice - părinți/ școală – familie. Acest obiectiv vizează susținerea și consilierea nu numai a elevului, ci și a familiei în cadrul instituției de învățământ. Colaborarea agenților educativi prin activitatea de consiliere a elevului și familiei acestuia, reprezintă o prioritate actuală orientată spre valorizarea la maximum a familiei pentru optimizarea educației copilului, dar și a consolidării relațiilor familiale copii-părinți. Educația copiilor include nu doar instruirea acestora, ci și consilierea lor pentru a învăța eficient și durabil, asigurându-le astfel condiții favorabile formării și dezvoltării armonioase a personalității¹.

În studiul dat reflectăm aspectele de bază ale consilierii elevului în instituția de învățământ. Consilierea elevului și a familiei acestuia reprezintă un proces complex, o activitate structurată în trei etape:

- *Etapă inițială* în consiliere, presupune stabilirea unei relații efective între consilier și elev. Această etapă este decisivă în procesul de consiliere, deoarece stabilirea unei relații bazate pe acceptare, încredere și colaborare, favorizează producerea schimbărilor pozitive în comportamentul adolescentului. Formularea scopurilor, a obiectivelor și determinarea pașilor care vor urma, se face împreună cu beneficiarul, adică cu adolescentul. La fel, se discută schimbările comportamentale, rezultatele așteptate. Dezvoltarea abilităților de luare a deciziei și eliminare a gândurilor negative este, de asemenea, un pas care trebuie realizat chiar la început.
- *Etapă fundamentală* a consilierii are ca scop asistarea și susținerea adolescentului pentru a-l ajuta să-și dezvolte interesele personale și sociale; să-și formeze și perfecționeze competențele de relaționare, cooperare și comunicare cu

---

¹ Larisa CUZNEȚOV, *Consilierea parentală*, Chișinău, Edit. Primex-Com SRL, 2013, p. 19.

ceilalți. Se va pune accent pe ajutorul oferit elevului, ca acesta să se cunoască și să se autoevalueze. Se va asigura atmosfera caldă și empatia, fără să fie excluse observația beneficiarului, analiza, interpretările, sumarizările, resemnificarea și confruntarea constructivă. Totodată, utilizarea sugestiei, convingerii, metaforei, elementelor de artterapie și ludoterapie pot fi de un real folos pentru elev.

- *Etapă finală* a consilierii pune accentul pe încheierea muncii în comun, fiind orientată spre elaborarea unor strategii, acte și comportamente constructive. Vor fi învățate proceduri specifice, dezvoltate planuri de acțiune, începând cu cele mai simple și până la cele mai complicate în vederea adoptării unui nou comportament. În această etapă pot fi analizate schimbările care au intervenit în viața elevului; pot fi stabilite anumite sarcini și se discută ce strategii va aplica adolescentul în viitor, pentru a-și dezvolta independent anumite cogniții, atitudini și comportamente.

Specificul consilierii psihopedagogice a copiilor reiese din particularitățile de vârstă a acestora. Aceștia sunt în plin proces de formare a personalității, parcurg anumite perioade de creștere și se confruntă cu unele crize (de exemplu, criza de detașare de familie); au probleme de autocontrol comportamental și de adaptare la noile cerințe, norme și reguli în liceu. Pornind de la aceste realități, consilierii trebuie să posede și competențe specifice ca:

- capacitatea de a stabili relații adecvate cu elevul și părinții;
- capacitatea de observare atentă a copilului și ascultarea lui activă;
- atragerea elevului în variate activități speciale, inclusiv prin utilizarea artei, sportului, jocului, exercițiului structurat, valorificându-le ca modalități de educație, corecție și de schimbare evolutivă;
- încurajarea elevului pentru a-și exprima obiectiv și sincer gândurile și emoțiile².

---

² IDEM, *Consilierea parentală*, Chișinău, Edit. Primex-Com SRL, 2013, p. 20.

Din perspectiva, teoriilor ce țin de psihologia dezvoltării, elevii cu vârsta cuprinsă între 16 și 20 ani se înglobează în etapa de *vârsta adolescenței*. Consilierul care are misiunea de a consilia adolescenței, trebuie să posede o pregătire vastă în domeniul psihologiei vârstelor și pedagogiei, să înțeleagă elevul, să corespundă comportamentului și așteptărilor acestuia. Numai o personalitate integră, realistă, autentică, stabilă și consecventă este în stare să consolideze și să mențină încrederea copilului, mai cu seamă la vârsta adolescenței. Elevul va percepe relația cu consilierul ca fiind una empatică, bazată pe încredere. Totodată, trebuie să conștientizăm că, lumea adultului este foarte diferită de cea a copilului. De aceea pentru a atinge scopul dorit, consilierul trebuie să mențină legătura internă cu *eul* său de copil – ca componentă a personalității sale. Această legătură cu *eul* său de copil nu presupune transformarea comportamentului consilierului într-un comportament copilăros, ci presupune transpunerea sa în lumea copilului. Doar așa consilierul, lucrând cu elevii va avea șanse mai mari să mențină relații eficiente cu beneficiarii; va reuși să perceapă sentimentele și percepțiile copilului, minimalizând posibilitatea de a reprimă sentimentele acestuia. Emoțiile și gândurile nedeazăluite și nepercepute de consilier, ar putea avea urmări nedorite asupra copilului, care ar provoca fobii și nevroze pe viitor. De obicei, beneficiarii, inclusiv copiii vor să evite sentimentele și emoțiile nepăcute. Pentru ei, ca și pentru adulți, trăirea sentimentelor neplăcute, pot genera grave dereglări comportamentale (8; 9; 12; 17).

Pentru a face față și a derula activitatea de consiliere a adolescenților eficient atât diriginții, pedagogii cât și managerii școlari trebuie să cunoască foarte bine particularitățile de vârstă. În acest context realizăm o succintă incursiune în descrierea trăsăturilor de bază a adolescenței.

Cercetătorii **Buchanan C. M., Eccles J. S., Becker J. B.**³ caracterizează vârsta adolescenței din perspectiva factorilor biologici, psihologici și sociali, concomitent analizând influența hormonilor

---

³ R. ADAMS GERALD, Michael D. BERZONSKY, *Psihologia adolescenței*, Iași, Edit. Polirom, 2009, p. 28.

asupra trăsăturilor și comportamentului adolescenților. Să nu uităm că schimbările hormonale produse la nivelul fiziologic al adolescenților pot influența stima de sine, emoțiile, capacitățile de concentrare, relaționarea cu semenii, comportamentul în familie și școală etc. Uneori aceste schimbări biologice îi determină pe adolescenți să fie încălțăți, rebeli, chiar violenți. În general, vârsta adolescenței constituie una dintre cele mai fascinante și mai complexe tranziții din decursul vieții omului, dat, totodată, este și o vârstă a căutărilor active, a determinării identității sale, a rostului în viață, a experimentelor sociale. **Carnegie D.** în lucrarea *Council on Adolescent Development* (1996) remarcă un aspect important (după stadiul sugarului), adolescența este cea mai rapidă perioadă de creștere și schimbare psihofizică. La sfârșitul pubertății, majoritatea copiilor s-au confruntat deja cu schimbări hormonale, au dobândit caractere sexuale secundare și au acumulat în greutate și în înălțime. Aceste schimbări produc obținerea unui organism matur, cu capacități fizice și reproductive, precum și cu un aspect exterior pe măsură. Este un fapt unanim recunoscut că adolescenții se confruntă cu numeroase provocări sociale și emoționale atunci când traversează faza dintre copilărie și maturitate⁴. Schimbările fizice în perioada adolescenței sunt radicale și, în plus, imprevizibile, în sensul că rezultatul specific final al acestora este necunoscut. Impactul psihologic, pe lângă schimbările hormonale asociate adolescenței, a reprezentat un domeniu de interes în studiul dezvoltării adolescentului⁵. Adolescența este o perioadă cu multe probleme de adaptare la realitate. *Criza de identitate*, nonconformismul și într-o anumită măsură, teribilismul adolescenților, constituie probleme de care comunitatea trebuie să țină cont dacă dorește să funcționeze adecvat. Problemele adolescenților sunt și problemele familiei, chiar a întregii comunități în care aceștia trăiesc. Astfel, consilierea adolescenților, în primul rând are ca scop pregătirea adolescentului pentru integrarea optimă în viața socială, în profesie etc.⁶. Consilierul, care are misiunea de a consilia adolescenții, trebuie să posede o pregătire vastă în domeniul psihologiei vârștelor și

---

⁴ *Ibidem*, p. 46-47.

⁵ *Ibidem*, p. 57.

⁶ Ion Al. DUMITRU, *Consiliere psihopedagogică*, Iași, Edit. Polirom, 2008, p. 100.

pedagogiei, să înțeleagă elevul, să corespundă comportamentului și așteptărilor acestuia. Numai o personalitate integră, realistă, autentică, stabilă și consecventă este în stare să consolideze și să mențină încrederea copilului, mai cu seamă la vârsta adolescenței. Elevul va percepe relația cu consilierul ca fiind una empatică, bazată pe încredere.

Coraportând cele expuse anterior, apare necesitatea de a delimita dificultățile psihoemoționale și comportamentale, cu care se confruntă adolescenții (care au un impact nefavorabil asupra reglării conduitei acestora la general), dar și modalitățile de soluționare a lor, în procesul consilierii psihopedagogice. Dificultățile vizate au fost stabilite în urma unor cercetări de durată (4 ani).

Nr. d/o	Dificultățile cu care se confruntă adolescenții	Modalitățile recomandabile de soluționare a problemei
1	2	3
I	În mediul familial	
	• Relaționarea defectuoasă cu părinții. • Comunicarea distorsionată cu membrii familiei. • Regulile stricte ale părinților. • Monitorizarea/ supravegherea/ controlul psihologic exagerat din partea părinților. • Rivalitatea fraternă.	• Consilierea psihopedagogică a adolescentului. • Consilierea psihopedagogică a părinților. • Consilierea psihopedagogică a fraților și a familiei extinse (la necesitate). • Includerea adolescenților într-un program de remediere care ar viza: analiza conduitelor adecvate în cadrul familial. • Includerea adolescenților și a părinților lor într-un program de remediere care ar viza:

	• Fuga de acasă, vagabondajul. • Violența familială.	familiarizarea în detalii a specificului vârstei adolescente și comportamentului lor. • Psihologul în parteneriat cu adolescentul și familia sa, să stabilească reguli de comportament/ de comunicare non-abuzive, care ar favoriza remedierea conflictelor familiale și armonizarea relațiilor familiale. • Monitorizarea cazului și, la necesitate, realizarea consilierii și remedierii repetate.
II.	În mediul școlar	
	• Examenele / testările dificile. • Conflictelor cu colegii de clasă. • Conflictelor cu cadrele didactice. • Statutul adolescentului în cadrul colectivului de elevi. • Abandonul școlar. Violența școlară.	• Consilierea psihopedagogică a adolescentului. • Consilierea psihopedagogică a cadrelor didactice. • Consilierea psihopedagogică a grupului de elevi, în care este inclus adolescentul cu problemă. • Diagnosticarea relațiilor din grupul de elevi în care este inclus adolescentul cu problemă – ex: <i>Testarea Sociometrică.</i> • Organizarea orelor educative pentru adolescentul cu problemă și colegii săi cu genericul (consilierea pentru dezvoltare): - Comunicarea cu semenii;

		- Comportamentul prosocial; - Violența ca fenomen – prevenire și diminuare. - Modul sănătos de viață etc. - Realizarea meselor rotunde consultative pentru cadrele didactice cu tematica: a. strategii de îmbunătățire a coeziunii în grupul de elevi; b. dozarea rațională a temelor pentru acasă etc. • Includerea adolescenților și a cadrelor didactice într-un program de remediere cu scopul remedierii/prevenirii conflictelor apărute în procesul instructiv – educativ. Psihologul în parteneriat cu adolescentul și cadrul didactic, să întocmească un șir de reguli de comportament școlar. Monitorizarea respectării regulilor de comportament școlar, dar dar și a cazurilor problemă, întru soluționarea eficientă și prevenirea lor și, la necesitate, realizarea consilierii și remedierii repetate.
II.	În mediul social (în general)	
	• Comunicarea cu prietenii. • Grupul de prieteni – de apartenență a adolescentului.	• Consilierea psihopedagogică a adolescentului. • Consilierea psihopedagogică a prietenilor adolescentului.

	• Devianța comportamentală. • Conflicte/ despărțirea de persoana <i>iubită</i>. • Consumul de tutun/ alcool/ droguri. • Intreținerea timpurie a relațiilor sexuale. • Metodele de contracepție. • Sănătatea (bolile sexual transmisibile/ schimbările fiziologice din organism). • Sarcinile timpurii.	• Consilierea psihopedagogică a iubitului/ iubitei adolescentului/ adolescenței. • Organizarea orelor educative, ateliere de consiliere etc. pe tematici specifice problemei: - Comunicarea cu prietenii, rudele; - Modul sănătos de viață; - Schimbările fiziologice din organismul preadolescentului/ adolescentului; - Viața sexuală – momentul oportun pentru primul act sexual, contracepție, sănătate sexuală; - Bolile sexual transmisibile; - Abstenența sexuală etc. • Psihologul în parteneriat cu adolescentul, să întocmească un șir de reguli de comportament moral în cadrul societății și în cadrul diverselor grupuri sociale. • Monitorizarea respectării regulilor de comportament social, dar și a cazurilor problemă, întru soluționarea eficientă și prevenirea lor și, la necesitate, realizarea consilierii și remedierii repetate.

Tabel 1. Problemele psihoemoționale și comportamentale ale adolescenților și modalitățile recomandabile de soluționare a lor

Evident că problemele adolescentului provoacă dificultăți educative, de comunicare și relaționare cu părinții și semenii

acestora, ceea ce, la fel, necesită atenție din partea pedagogilor, diriginților, serviciului psihologic școlar.

Analizând problemele adolescenților și modalitățile de soluționare a lor, putem conchide că *conflictul dintre generații* trebuie transformat într-un dialog fructuos al acestora în interesul familiei, școlii și comunității, inclusiv, al fiecărui individ în parte, fie el adolescent, tânăr sau matur. Astfel, apare necesitatea de a *cultiva* adolescentului deprinderea de a apela la consilierea psihopedagogică, realizată de specialist psiholog/cadru didactic, întru prevenirea și soluționarea eficientă a problemelor inevitabile din viața lor. În acest context, consilierea preventivă constituie tipul de consiliere menită să preîntâmpine apariția unor probleme sau situații critice în viața adolescenților și a familiei acestora.

Consilierea cu rol de prevenție include activități educațional – formative realizate cu grupurile de beneficiari (clase de elevi, grupuri de studenți, grupuri de adulți etc.) și, uneori se realizează și individual. Psihologul **Dumitru I. Al.**, remarcă că prevenirea se focalizează pe acțiunea de îmbinare a două categorii de factori:

Factori de protecție – cei care asigură potențarea manifestării capacităților persoanei și contribuie la menținerea unui confort psihologic necesar dezvoltării optime a personalității sale. Factorii de protecție ai adolescenților se referă la: existența unei familii care să susțină adolescentul și să-i asigure confortul fizic și psihic optim; o dezvoltare fizică și stare de sănătate bune; achiziționarea unui set de deprinderi și abilități educaționale (de învățare, de relaționare, de autocontrol etc.); existența unui grup de referință/ de prieteni acceptați (și) de părinți; relații pozitive cu adulți responsabili, afectuoși și de succes etc. Interacțiunea acestor factori și dirijarea lor eficientă de către adulți asigură o bună protecție adolescenților, contribuind la prevenirea unor disfuncționalități și dezechilibre în dezvoltarea personalității lor, concretizate în comportamente dezadaptative, indezirabile și chiar deviante⁷.

---

⁷ *Ibidem*, p. 102-103.

Factori de risc – cu o probabilitate de manifestare relativ mare și a căror acțiune poate genera disfuncții majore la nivelul personalității și al comportamentului adolescentului.

Factorii de risc ce se referă la viața adolescenților conduc la eventuale deficite de dezvoltare optimă a personalității. În această categorie sunt incluși următorii factori:

- disfuncții familiale (conflicte, violențe, divorț etc.);
- supravegherea neadecvată de către părinți;
- sărăcia sau resursele materiale și financiare precare;
- eventuale boli (mentale) ale părinților și/ sau comportamentele neadecvate ale acestora (alcoolism, consum de droguri etc.);
- mediu extrașcolar vicios (pericole, violență, devieri comportamentale etc.);
- probleme și dificultăți de învățare;
- respingere din partea colegilor, izolare;
- consumul de alcool, tutun și chiar droguri;
- părăsirea domiciliului și, eventual, abandonul școlar;
- promiscuitatea sexuală (prostituție, viol, incest etc.);
- delicvența juvenilă.

În ansamblu, consilierea preventivă a adolescenților și a familiei acestora, presupune potențarea factorilor generali de protecție și estompare, până la anularea acțiunii, a factorilor generali de risc care influențează viața și activitatea adolescenților. În acest sens, *consilierea preventivă este, în esență, o educație cu valențe formative*. Ea este menită să ajute și să sprijine activitatea educatorilor, a cadrelor didactice și a părinților pentru a realiza dezvoltarea optimă, la un nivel de calitate și eficiență sporite a adolescenților⁸.

Consilierea psihopedagogică a adolescenților este necesară pe tot parcursul modificărilor lor psihofiziologice și a evenimentelor persistente în viața lor. Ea urmărește atingerea *obiectivului specific major al consilierii adolescenților*: orientarea și oferirea sprijinului adolescentului pe parcursul dezvoltării sale și

---

⁸ *Ibidem.*

a consolidării personalității lui. În consens cu specificul consilierii preventive și pentru dezvoltare și în legătură cu faptul că hotarele vârstelor sunt deseori confuze din cauza dezvoltării și maturizării neuniforme/ prin salturi a individului, inclusiv, din considerentele necesității de analiză în ontogeneză a elevului am elaborat, în viziunea noastră, unul din cele mai importante instrumente cu caracter psihopedagogic (fără de care metoda biografică/ anamneza nu poate fi eficient realizată în cadrul consilierii elevului și familiei lui). Acest instrument a fost numit de noi – *Harta dezvoltării ontogenetice a familiei și copilului* (Figura 1).

CONSILIEREA FAMILIEI

Componenta I: Starea și dezvoltarea familiei • condițiile creării familiei • structura familiei: – părinții – frați/surori – alte rude • îndeplinirea funcțiilor (biologică, economică, educativă, psihologică, culturală, socială) • modul de viață/stilul (sănătos; centrat pe valorile morale; dezechilibrat (în ce măsură etc.) • calitatea comunicării și relaționării familiale (între soți/părinți și copii-părinți)	Componenta II: Starea și dezvoltarea copilului • decurgerea perioadei de pruncie (0-1 an) • decurgerea perioadei timpurii (1-3 ani): – crizele de la 1 an și 3 ani • decurgerea perioadei preșcolare: – dezvoltarea senzitivo-perceptivă – formarea reprezentărilor – dezvoltarea proceselor psihice cognitive: memorie, gândire, limbaj, imaginație etc. – dezvoltarea afectiv-motivațională • decurgerea dezvoltării copilului la vârsta școlară mică:

• stilul educativ familial (sistemul de cerințe înaintat față de copil) • modalitatea de relaționare cu rudele apropiate (bunici, unchi, mătușe etc.) • valorile familiale și calitatea mediului familial • cultura/ethosul general și cel pedagogic al familiei • sfera profesională a adulților • sfera intereselor – hobby familial • modalitatea de odihnă a familiei • calitatea elaborării cu instituția de învățământ • modalități de depășire a dificultăților familiale	– pregătirea psihologică pentru instruirea școlară/ criza de la 7 ani – maturizarea psihofizică și intelectuală – maturizarea morală și volitivă – maturizarea socială – dezvoltarea caracterului (trăsături pozitive și negative (bunătatea, interes și dragoste pentru cunoaștere; sinceritatea etc. trăsături negative: impulsivitatea, încăpăținarea, capricios, dezvoltarea insuficientă a voinței etc.) • decurgerea dezvoltării preadolescentului: – restructurările anatomio-fiziologice și psihosociale (maturizarea sexuală, ritmul de creștere; dezvoltarea sferei cognitive etc.) – dezvoltarea neoformațiunilor: a conștiinței de sine; simțul autocunoașterii; – comunicarea și relațiile cu semenii – conduita în cadrul familial și școlar • decurgerea dezvoltării psihofizice și sociale ale adolescentului: – manifestarea crizei

Fig. 1. Harta dezvoltării ontogenetice a familiei și copilului

După cum putem observa, instrumentul dat (Figura 1) va asigura orientarea consilierului în culegerea și valorificarea informației despre copil/ adolescent și familie, ceea ce va permite ulterior identificarea și selectarea mai lesne a formelor, strategiilor și metodelor/ tehnicilor pentru a realiza o consiliere eficientă (atât a elevului cât și a familiei), căci consilierea psihopedagogică a copiilor și a membrilor familiei vizează un set de acțiuni psihopedagogice sistematice și sistemice, realizate prin intermediul formelor, metodelor și strategiilor de identificare, remediere și prevenire a discordanțelor și incertitudinilor familiale.

În **concluzie**, menționăm că, consilierea psihopedagogică realizată în cadrul instituției de învățământ are la bază un sistem teoretic conceptual bine pus la punct. Ea este exercitată de către consilierul școlar, psihologul, psihopedagogul, dirigintele sau cadrul didactic. Persoana care consiliază trebuie să posede competențe de

valorificare a metodelor și tehnicilor în corespundere cu problema identificată a elevului. Specialistul – consilier are menirea de a-l ajuta pe elev să se cunoască mai bine, să privească problemele obiectiv, dintr-o nouă perspectivă și să-și proiecteze un plan de soluționare eficientă a problemelor cu care se confruntă. O condiție importantă a consilierii psihopedagogice este caracterizată prin faptul că specialistul nu propune rețete sau soluții prefabricate, ci orientează, apoi ghidează elevul/ grupul de elevi, consiliat spre luarea unei decizii optime pentru soluționarea, de sine stătătoare, a problemei.

Bibliografie

1. ADAMS GERALD, R., BERZONSKY, Michael D., *Psihologia adolescenței*, Iași, Edit. Polirom, 2009.
2. ALBU, Gabriel, *În căutarea educației autentice*, Iași, Edit. Polirom, 2002.
3. ATTILA, Vandra, *Cum să ne educăm copiii, Ghid pentru părinți în exercițiu*, București, Edit. Teora, 2008.
4. BĂBAN, Adriana, *Consiliere educațională. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*, Cluj-Napoca, Edit. Ardealului, 2009.
5. BIRCH, A., *Psihologia dezvoltării*, București, Edit. Tehnică, 2000.
6. BONCHIȘ, Elena, *Familia și rolul ei în educarea copilului*, Iași, Edit. Polirom, 2011.
7. CALARAȘ, Carolina, *Consilierea educațională realizată de diriginte în situații de criză ca element al culturii pedagogice*, Chișinău, Vol. 1, 2009.
8. CARABET, Natalia, *Consilierea familiei*, Chișinău, CET „Ion Creangă”, 2009.
9. CARON, Gerard, *Cum să susținem copilul în funcție de temperamentul său: la școală și acasă*, București, Didactica Publishing House, 2009.
10. CUZNEȚOV, Larisa, *Consilierea parentală*, Chișinău, Edit. Primex-Com SRL, 2013.
11. IDEM, *Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei*, Edit. Chișinău, Primex-Com SRL, 2015.

12. IDEM, *Dimensiuni psihopedagogice și etice ale parteneriatului educațional*, Chișinău, U. P. S. „I. Creangă”, 2002.
13. DIMITRIU-TIRON, Elena, *Consiliere educațională*, Iași, Edit. Institutul European, 2005.
14. DRAGU, A. (coord.), *Consilierea școlară între provocări și paradigme*, volum cu lucrările primei conferințe naționale a psihologilor școlari, Constanța, Edit. NewLine, 2009.
15. DUMESNIL, Francois, *Tot ce trebuie să știe părinții*, Iași, Edit. Polirom, 2010.
16. DUMITRU, Ion Al., *Consiliere psihopedagogică*, Iași, Edit. Polirom, 2008.
17. GHERGUȚ, A., *Evaluare și intervenție psihoeducațională. Terapii educaționale, recuperatorii și compensatorii*, Iași, Edit. Polirom, 2011.
18. GOLU, P., ZLATE, M., VERZA, E., *Psihologia copilului*, București, E. D. P., 1995.
19. MORARU, Monica, *Consiliere psihopedagogică și orientare școlară și profesională*, Constanța, Edit. Muntenia CTA, 2004.
20. NELSON-JONES, R., *Manual de consiliere*, București, Edit. Trei, 2009.
21. NEMȚEANU, C., *Considerații despre consilierea psihologică*, București, Edit. Gnosis, 2004.